

Anna Rusinek

IMPLIKACJE ARABSKIEJ WIOSNY DLA BEZPIECZEŃSTWA W AFRYCE PÓŁNOCNEJ I W REGIONIE SAHELU

Wprowadzenie

Wydarzenia nazwane Arabską Wiosną doprowadziły do wzrostu napięcia w Afryce Północnej i niektórych państwach Afryki Subsaharyjskiej. Choć na początku rewolucji w Tunezji i Egipcie władze niektórych państw Unii Europejskiej (głównie Włoch, Grecji, Francji i Hiszpanii) przestrzegały przed wzrostem niekontrolowanej imigracji z Afryki na kontynent europejski, to jednak właśnie kraje afrykańskie stały się głównym miejscem schronienia uchodźców. To również państwa sąsiadujące z Libią oraz Mali najbardziej odczuły skutki upadku reżimu Muammara Kaddafiego. Po pierwsze, niekontrolowany przemyt broni libijskiej wzmocnił potencjał militarny grup przestępczych, nowo powstałych organizacji tuareskich oraz grup terrorystycznych działających w regionie (Al-Kaida Islamskiego Maghrebu, Boko Haram i prawdopodobnie Asz-Szabab). Po drugie, tuarescy najemnicy pozostający przez lata na usługach Kaddafiego wrócili do swoich rodzin w Mali, gdzie rozpoczęli walkę o niepodległe państwo tuareskie. Po trzecie, w wyniku przewrotów politycznych w Tunezji i Egipcie, wojny domowej w Libii oraz niestabilności politycznej w Mali, wzrosła liczba uchodźców na kontynencie, zaś państwa dotknięte niespodziewanym napływem imigrantów, nie potrafiły zapewnić im podstawowych warunków do życia. Sytuacja ta pogłębiła trwającą od 2 lat katastrofę humanitarną w Sahelu wywołaną suszą. Obecnie głodem dotknię-

tych jest już blisko 16 mln Afrykańczyków. Po czwarte, w wyniku zmniejszenia środków bezpieczeństwa w państwach ogarniętych niepokojami politycznymi oraz z powodu niekontrolowanego przemytu broni z libijskich magazynów rządowych, wzrósł potencjał zbrojny największej organizacji terrorystycznej w regionie – Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu (Al-Qaeda in the Islamic Maghreb – AQIM)¹. Wprawdzie miejscowe siły bezpieczeństwa zlikwidowały komórki terrorystyczne w państwach, w których terroryzm został zmarginalizowany, ekstremiści zacieśnili jednak współpracę z innymi strukturami (nigeryjską Boko Haram, tuarecką Ansar ad-Din, mieszkańcami Sahary Zachodniej), zdobyli też nowe bazy (północna część Mali). Po piąte, zmiany w systemie politycznym Tunezji i Libii sprzyjały rozwojowi salafizmu i powstawaniu nowych organizacji fundamentalistycznych.

Niekontrolowany przemyt broni z rządowych arsenałów w Libii

Upadek reżimów w Tunezji i Egipcie oraz wojna domowa w Libii doprowadziły do osłabienia środków bezpieczeństwa w tych państwach oraz w regionach przygranicznych. Umożliwiło to grupom kryminalnym i ekstremistom swobodne działanie. Pierwsze sygnały o transporcie broni z magazynów rządowych Libii do państw regionu pojawiły się w marcu 2011 r. Wówczas prezydent Republiki Czadu, Idriss Deby Itno, poinformował, że uzbrojenie jest przemycane w kierunku Mali przez Czad i Niger. Trasa ta była dogodna dla przemytników w związku z niewielkimi środkami bezpieczeństwa wzdłuż liczącej blisko tysiąc km granicy, co sprawiało, że stała się ona dogodnym obszarem niekontrolowanej proliferacji. Wśród przemycanego uzbrojenia miały znajdować się m.in. rakiety typu ziemia–powietrze. Transporty miały trafiać przede wszystkim do ekstremistów z AQIM i być składowane w bazach ugrupowania w północnej części Mali, w rejonie Ténéré².

Informacje te zostały zweryfikowane przez służby bezpieczeństwa Algierii, Mali i Nigru. Potwierdzono także doniesienia o przemyście rakiet typu SA-7, rozszerzając katalog przerzucanego uzbrojenia o detonatory oraz materiały wybuchowe. We wrześniu 2011 r. przedstawiciel UE ds. walki z terroryzmem, Guilles de Kerchove stwierdził, że niekontrolowany przemyt broni z arsenałów libijskich do baz AQIM w Mali zagraża bezpieczeństwu państw regionu. Na skradzione uzbrojenie składały się przede wszystkim broń małokalibrowa, karabiny maszyno-

¹ Najważniejszymi dowódcami AQIM w rejonie Sahelu są Mokhtar Belmokhtar (zwany „człowiekiem Marlboro”) oraz Abud al-Hamid Abu Zeid. Pierwszy działa w zachodnim Maghrebie, a drugi koncentruje się w Mali i Nigrze. Zajmują się oni przemytem tytoniu, narkotyków, uzbrojenia i ludzi oraz porwaniami obcokrajowców dla okupu. Zob. więcej: *Mali: Holy Wars and Hostages – AQIM in the Maghreb*, 29 March 2012, www.irinnews.org/report/95208/MALI-Holy-wars-and-hostages-AQIM-in-the-Maghreb [02.04.2012].

² K. Nikolas, *Al Qaeda in the Islamic Maghreb Pillaging Weapons from Libya*, 29 March 2011, www.news.helium.com/news/12908-al-qaeda-in-the-islamic-maghreb-pillaging-weapons-from-libya [03.03.2012].

we oraz rakiety typu ziemia–powietrze (typu SA-7 i SA-24 produkcji rosyjskiej)³. Przemycnicy ukrywają uzbrojenie w plastikowych opakowaniach, zakupują je i zapisują lokalizację za pomocą nawigacji satelitarnej GPS. Następnie po dokonaniu transakcji z kontrahentem podają mu koordynaty miejsca ukrycia broni⁴. Proceder ten potwierdzają pojedyncze incydenty, w wyniku których lokalne siły bezpieczeństwa odkrywały kryjówki z uzbrojeniem. 18 lutego 2012 r. w pobliżu granicy z Libią w okolicy miejscowości In Amenas algierscy policjanci odkryli kryjówkę zawierającą 28 sztuk SA-7 oraz 15 sztuk rakiet SA-24⁵, 6 listopada 2011 r. nigerscy funkcjonariusze zatrzymali konwój transportujący broń maszynową, granaty i amunicję⁶. Algierski rząd stwierdził, że w 2011 r. zatrzymał aż 214 przemycników broni, w tym 87 pochodzenia libijskiego⁷.

Część uzbrojenia z rządowych magazynów libijskich została przerzucona do Tunezji. Było to możliwe dzięki stosunkowo rozległej granicy tunezyjsko-libijskiej, co uniemożliwiało jej skuteczne kontrolowanie. Pierwsze sygnały o przemyśle pojawiły się w maju 2011 r., kiedy lokalne siły bezpieczeństwa zlikwidowały komórki terrorystyczne AQIM, zajmujące się przemytem uzbrojenia⁸. 1 lutego 2012 r. w okolicy Bir Ali zatrzymano grupę ok. 20 przemycników przerzucających broń z południowej części Tunezji do północnych obszarów kraju. Poza uzbrojeniem, transportowali też materiały wybuchowe. Według lokalnej prasy, przemycnicy byli członkami AQIM przygotowującymi ataki terrorystyczne w Tunezji⁹.

W styczniu 2012 r. ONZ oświadczyła, że część libijskiego uzbrojenia mogła również dotrzeć w rejon północnej Nigerii do członków miejscowej grupy terrorystycznej Boko Haram¹⁰. W kwietniu nigeryjski minister obrony Olusola Obada potwierdził te doniesienia¹¹. Według niepotwierdzonych informacji, część libijskiej

³ *Libyan Missiles Looted*, 7 September 2011, www.security.blogs.cnn.com/2011/09/07/exclusive-libyan-missiles-looted [03.03.2012].

⁴ A. Lebovich, *Smuggling Wars in the Sahara?*, 22 February 2011, www.webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KHvANvJM1E0J:thewasat.wordpress.com/2012/02/22/smuggling-wars-in-the-Sahara/+Smuggling+wars+in+the+Sahara%3F&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-a [05.03.2012].

⁵ *Algeria: Discovery of More than 40 Missiles Buried in the Sand*, 21 February 2012, www.northafricaunited.com/Algeria-discovery-of-more-than-40-missiles-buried-in-the-sand_a825.html [28.02.2012], E. Foster-Bowser, A. Sanders, *Security Threats in the Sahel and Beyond: AQIM, Boko Haram and al Shabaab*, April 2012, s. 2–3, www.reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full_Report_3818.pdf [30.04.2012].

⁶ *Niger Military Clashes with Libya Convoy*, www.huffingtonpost.com/2011/11/09/niger-military-libya-convoy_n_1083608.html [03.03.2012].

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Tunisian Colonel Killed in Clash with Armed Group*, 18 May 2011, www.guardian.co.uk/world/feedarticle/9651842 [03.03.2012].

⁹ M. Ghanmi, *Tunisia Uncovers Libya Arms Smugglers*, www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2012/02/09/feature-01 [28.02.2012].

¹⁰ L. Charbonneau, *Arms from Libya Could Reach Boko Haram, al Qaeda: U.N.*, 26 January 2012, www.reuters.com/article/2012/01/26/us-libya-un-arms-idUSTRE80P1QS20120126 [10.03.2012].

¹¹ J. Ditz, *Nigeria DM: Looted Libyan Weapons Found in Nigeria*, 11 April 2012, www.news.antiwar.com/2012/04/11/nigeria-dm-looted-libyan-weapons-found-in-nigeria/ [10.03.2012].

broni (ok. 30 rakiet SA-7) została również dostarczona do portu w somalijskim Kismajo, czyli rejon objęty działalnością ekstremistów z Asz-Szabab. Istnieje więc niebezpieczeństwo, że uzbrojenie to może zostać użyte nie tylko w celach obronnych (np. przed amerykańskimi dronami lub w walce z kenijskimi siłami misji AMISOM), lecz również do atakowania lądujących i startujących samolotów cywilnych w regionie (np. w Kenii)¹².

Rebelia Tuaregów w północnym Mali

Tuaregowie należą do ludów berberyjskich, od dziesięcioleci walczących o niezależne państwo. Przeciw centralnym ośrodkom władzy buntowali się kilkukrotnie, m.in. w latach 1962–1962, 1990–1995 oraz 2007–2009. Na powstanie niezależnego państwa Tuaregów nie było jednak przyzwolenia politycznego władz państw afrykańskich. W ostatnich dekadach tendencje autonomiczne Tuaregów wspierał przywódca Libii M. Kaddafi, który wykorzystywał ich jako kartę przetargową w prowadzonych grach politycznych z sąsiadami, zatrudniał też w charakterze najemników w armii libijskiej. Po śmierci dyktatora ich powrót do ojczyzn, głównie do Mali i Nigru, był oczywisty. O ile jednak władze Nigru były przygotowane na ich powrót, o tyle sytuacja w Mali była bardziej skomplikowana. Pomimo kilku inicjatyw rządu w Bamako, mających na celu zakorzenienie idei wspólnego państwa wśród miejscowych Tuaregów, władzom centralnym nie udało się pozyskać zaufania mieszkańców¹³. Liderzy tuarescy traktowali rząd w Bamako z pogardą, zaś reprezentanci struktur państwowych i politycy malijscy uważali plemiona nomadyczne za społecznie i ekonomicznie zacofane¹⁴.

Władze centralne nie były więc przygotowane na powrót tuareckich najemników Kaddafiego w 2011 r. Dobrze przeszkoleni, uzbrojeni i pozostawieni samym sobie żołnierze, bez oszczędności i perspektyw, doprowadzili do zmiany w ugrupowaniach tuareckich, rozbudzając przy tym tendencje niepodległościowe lokalnych polityków. 16 października 2011 r. Ruch Tuaregów Północnego Mali (The Northern Mali Tuareg Movement) połączył się z Narodowym Ruchem Azawadu (The National Azawad Movement), tworząc Narodowy Ruch Wyzwolenia Azawadu (Movement National de Liberation de l'Azawad, MNLA). Liderem MNLA został Bilal Ag Acherit, a naczelnym dowódcą wojskowym Mohamed Ag Najim¹⁵.

¹² S. Kiley, *Somali Rebels 'Get Hold of Gaddafi Missiles'*, 23 February 2012, www.news.sky.com/home/world-news/article/16175211 [25.02.2012]; A. Abdalle, *Somalia: Al Shabab Says they Obtained New Anti-aircraft Artilleries*, www.raxanreeb.com/2012/03/somalia-al-shabab-says-they-obtained-new-anti-aircraft-artilleries/ [05.03.2012].

¹³ J. Ibrahim, *West Africa: Mali and the Azawad Question*, 26 March 2012, „Daily Trust”, www.allafrica.com/stories/201203260286.html [28.03.2012].

¹⁴ D. Zounmenou, *The Sahel: Is There a Solution to the Tuareg Insurgency in Mali*, 20 March 2012, www.iss.co.za/iss_today.php?ID=1450 [24.03.2012].

¹⁵ J. Ibrahim, *West Africa: Mali and the Azawad Question...*

W strukturach organizacji kluczową rolę pełnili byli wysoko postawieni oficerowie Kaddafiego, m.in. gen. Ali Kanna, płk Seid Intalla i Lech Didi.

Utworzenie nowej i silnej organizacji umożliwiło jej przeprowadzenie pierwszych skutecznych działań militarnych. W połowie stycznia 2012 r. siły MNLA rozpoczęły ofensywę na miasto Ménaka¹⁶. Od stycznia do marca rebelianci tuarescy zmusili armię Mali do wycofania się z 8 miast w północno-wschodnim Mali (m.in. Ménaki, Anderamboukane, Aguelhoc, Niafunké, Léré), zdobywając m.in. kontrolę nad ważnym strategicznie ośrodkiem regionu – Tessalitem. Rebelianci osiągnęli tak znaczące sukcesy militarne dzięki dysponowaniu bronią przeciwpancerną, przeciwlotniczą i małokalibrową, a jej znacząca część pochodziła z libijskich magazynów rządowych. Zaopatrywali się w libijską amunicję korzystając także z usług przemytników, grup przestępczych i sahelijskich ekstremistów z AQIM¹⁷. Według Naffeta Keity, profesora antropologii Uniwersytetu w Bamako, badacza tematyki tuareskiej, MNLA otrzymał znaczne środki finansowe jeszcze przed upadkiem M. Kaddafiego od ówczesnego szefa wywiadu libijskiego Abdullaha al-Senussi'ego. Obecnie fundusze zdobywa z podatku nałożonego na przemytników działających w północnym Mali¹⁸.

Obok MNLA w grudniu 2011 r. powstała kolejna grupa skupiająca malijskich Tuaregów – Ansar ad-Din. Utworzył ją były dyplomata i urzędnik państwowy Iyad ag-Ghali¹⁹. Przypuszczalnie grupa liczy ok. 200–300 bojowników²⁰. Początkowo celem organizacji była walka o powstanie niezależnego państwa tuareskiego, lecz z czasem cel niepodległościowy został zastąpiony przez hasło wprowadzenia w Mali szariatu. Zmiana w polityce nastąpiła po zdobyciu przez MNLA Tessalitu w marcu 2012 r. Doszło wówczas do stopniowej radykalizacji Ansar ad-Din i odejścia od haseł narodowowyzwoleńczych. Niektórzy eksperci kwestionują jednak religijność Ag-Ghali'ego, zwracając uwagę na jej koniunkturalny charakter. Przypominają, że utworzenie Ansar ad-Din nastąpiło po tym, jak liderzy MNLA odrzucili ofertę współpracy²¹.

Od początku powstania MNLA była oskarżana o kontakty z ekstremistami z AQIM. Po raz pierwszy w styczniu 2012 r. władze w Bamako oskarżyły tuare-

¹⁶ Y. Alexander, *Special Update Report. Terrorism in North, West, & Central Africa: From 9/11 to the Arab Spring*, „Potomac Institute for Policy Studies” 2012, January, s. 22.

¹⁷ D. Zounmenou, *The Sahel...*

¹⁸ *Mali: Rebels and Their Cause*, 23 April 2012, www.irinnews.org/report/95339/MALI-Rebels-and-their-cause [25.04.2012].

¹⁹ Iyad ag Ghali w 1988 r. założył Ludowy Ruch Wyzwolenia Azawadu (Popular Movement for the Liberation of Azawad), następnie kierował Sojuszem na rzecz Demokracji i Zmiany (Alliance for Democracy and Change, ADC). Był również jednym z negocjatorów władz malijskich, pertraktujących z AQIM w sprawie uwolnienia zakładników w zamian za okup. Pełniąc funkcję pracownika konsularnego w Dżuddzie w Arabii Saudyjskiej gorliwie wyznawał islam. Za swoje radykalne postawy został wydalony przez władze saudyjskie. *Mali: Holy Wars and Hostages...*

²⁰ *Mali: Aqmi profitera-t-elle du chaos pour avancer ses pions?*, „El Watan”, 02.04.2012.

²¹ J. Cavendish, *The Fearsome Tuareg Uprising in Mali: Less Monolithic than Meets the Eye*, „Time”, 30 March 2012, www.time.com/time/world/article/0,8599,2110673,00.html [02.04.2012].

skich rebeliantów o dokonanie masakry ok. 70 żołnierzy malijskich podczas walk w mieście Aguelhoc. Tuaregowie zaprzeczali tym doniesieniom, zarzucając rządowi manipulację. MNLA konsekwentnie od początku rebelii zaprzeczała jakimkolwiek związkom z terrorystami, twierdząc że rząd chce w ten sposób zdyskredytować ruch narodowowyzwoleńczy. Rebelianci podkreślali, że od lat Bamako tolerował obecność baz terrorystów na północnych rubieżach kraju²².

W przeciwieństwie do MNLA, grupa Ansar ad-Din faktycznie nawiązała z ekstremistami ścisłą współpracę. Stało się tak z powodu fascynacji Ag-Ghaliiego salafizmem oraz jego związków rodzinnych (jeden z liderów dżihadystów, Hama-da Ag Hama, jest jego kuzynem²³). Współpraca z AQIM umożliwiła fundamentalistom tuareckim znaczące postępy militarne i odebranie MNLA zdobyczy terytorialnych.

Przełom w walkach rebeliantów tuareckich z wojskami rządowymi Mali nastąpił na przełomie marca i kwietnia, kiedy rebelianci z MNLA wspólnie z Ansar ad-Din zdobyli kolejno trzy kluczowe miasta w północnym Mali. 30 marca objęli kontrolę nad Kidalem, 31 marca – Gao, a 1 kwietnia – nad „klejnotem pustyni” Timbaktu²⁴. Sukcesy militarne Tuaregów umożliwił także rozkaz opuszczenia baz wojskowych przez wojsko malijskie, wydany przez nowe władze w Bamako (puczyści kierowani przez kapitana A. Sanogo). Pomimo wstępnych doniesień o zdobyciu przez MNLA Timbaktu, to fundamentaliści tuarescy Ag-Ghaliiego przejęli ostateczną kontrolę nad miastem, wypierając konkurującą grupę na obrzeża²⁵. Podobny scenariusz miał miejsce w Gao i Kidalu. Sukces militarny Ansar ad-Din logistycznie i wojskowo wspomogli ekstremiści nie tylko z AQIM, ale i nowo utworzonego Ruchu Jedności i Dżihadu w Afryce Zachodniej (Jamaat Tawhid Wal Jihad Fi Garbi Ifriqiya, The Movement for Oneness and Jihad In West Africa, MOJWA)²⁶. Nie bez znaczenia pozostawał również fakt, że potencjał militarny Ansar ad-Din, AQIM i MOJWA skierowany był na konkretny obszar, podczas gdy siły MNLA były rozproszone w całym północnym Mali.

3 kwietnia MNLA ogłosiła oficjalne wstrzymanie działań wojennych i gotowość do prowadzenia rozmów z rządem w Bamako. 5 kwietnia rzecznik prasowy organizacji Moussa ag Attaher ogłosił zawieszenie broni, zaś dzień później,

²² *Ibidem*.

²³ *Islamists Fighters Call for Sharia Law in Mali*, 13 March 2012, www.vanguardngr.com/2012/03/islamist-fighters-call-for-sharia-law-in-mali/ [01.04.2012].

²⁴ B, Felix, A. Diarra, *Mali Junta Pledges to Cede Power, Rebels Advance*, 1 April 2012, www.reuters.com/article/2012/04/01/us-mali-statement-idUSBRE83006P20120401 [02.04.2012].

²⁵ *Mali Rebels Accused of Rights Abuse by Junta*, 5 April 2012, www.gulf-times.com/site/topics/article.asp?cu_no=2&item_no=497341&version=1&template_id=39&parent_id=21 [05.04.2012].

²⁶ MOJWA tworzą młodzi bojownicy, którymi prawdopodobnie kieruje lider Hamada Ould Mohamed Kheirou. Grupa uprowadziła 23 października 2011 r. w obozie dla uchodźców w algierskim regionie Tindouf 2 Hiszpanów i 1 Włoszkę (w zamian za ich uwolnienie zażądali 30 mln euro), a 3 marca 2012 r. dokonała zamachu samobójczego w Tamanrasset (południowa Algieria). E. Foster-Bowser, A. Sanders, *Security Threats in the Sahel and Beyond...*

6 kwietnia, opublikowano deklarację niepodległości²⁷. Obecnie celem Tuaregów jest zabezpieczenie granic Azawadu oraz zbudowanie struktur państwa²⁸. Deklaracja niepodległości nie spotkała się jednak z entuzjastycznym przyjęciem ani społeczności międzynarodowej (m.in. krajów ECOWAS²⁹, Francji i USA), ani społeczeństwa Mali. Tuaregowie stanowią bowiem jedynie ok. 7–10% mieszkańców kraju, zaś wielu mieszkańców Azawadu to czarnoskórzy członkowie plemion Songhai, Fulani i Peul oraz Arabowie niepodzielający dążeń Tuaregów³⁰.

3 kwietnia w Timbuktu, w obecności 3 liderów sahelijskich oddziałów AQIM (M. Belmokhtara, Abou Zeida oraz Yahya Abou al-Hammama) Al-Ghaly ogłosił wprowadzenie szariatu na terenach znajdujących się pod ich kontrolą³¹. Niezwłocznie przystąpiono do implementacji prawa muzułmańskiego. Członkowie grupy splądrowali bary i miejsca sprzedające alkohol oraz zamknęli miejsca rozrywki, hotele i domy publiczne. Kobietom nakazano nosić hidżab i/lub burki, wprowadzono surowe kary dla złodziei (m.in. amputację kończyn i karę chłosty), przeszukiwano i rabowano prywatne domy i sklepy oraz skonfiskowano samochody i motocykle³². Jednak największe oburzenie mieszkańców spowodowało zniszczenie na przełomie kwietnia i maja symboli miejscowej kultury: Instytutu Studiów nad Islamem i Badań Ahmed Baba (Ahmed Baba Institute of Higher Islamic Studies and Research) oraz części świętych mauzoleów sufickich (w tym grobowca Sidiego Amara) w Timbuktu, wpisanych na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego UNESCO³³. Ponadto w związku z plądrowaniem kościołów, szkółek biblijnych oraz radiostacji chrześcijańskich, rozpoczął się także exodus chrześcijan³⁴. Z powodu ścisłej współpracy Ansar ad-Din ze znanymi z uprowadzeń obcokrajowców członkami AQIM, z rejonów zagrożonych ewakuowali się również

²⁷ *Tuareg Rebel Group Declares Independence of North Mali*, www.france24.com/en/20120406-mali-tuareg-mnla-junta-independence-azawad?ns_campaign=editorial&ns_source=RSS_public&ns_mchannel=RSS&ns_fee=0&ns_linkname=20120406_mali_tuareg_mnla_junta_independence_azawad [06.04.2012].

²⁸ A. Look, *Tuareg Rebellion Poses Security Risk for Fragile Sahel Region*, 3 April 2012, www.voanews.com/english/news/africa/Tuareg-Rebellion-Poses-Security-Risk-for-Fragile-Sahel-Region-145954785.html [05.04.2012].

²⁹ ECOWAS – Wspólnota Gospodarcza Krajów Afryki Zachodniej (Economic Community of West African States).

³⁰ P. Melly, *Will Mali Emerge from its Mire if the Junta Steps Down?*, 4 April 2012, www.bbc.co.uk/news/world-africa-17612789 [05.04.2012]; W. G. Moseley, *Azawad: The Latest African Border Dilemma*, 18 April 2012, www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/04/20124149184982408.html [20.04.2012].

³¹ *Le drapeau d'Aqmi flotterait sur Toumbouctou*, www.afriquejet.com/ville-toumbouctou-mali-aqmi-2012040336275.html [06.04.2012].

³² *Al-Qaeda Infighting Begins in Azawad*, www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/reportage/2012/05/04/reportage-01 [05.05.2012].

³³ *Al-Qaeda-linked Group Attacks Tomb Classified as UNESCO Site in Mali's Timbuktu*, www.usatoday.com/news/world/story/2012-05-06/mali-tomb-attack/54785724/1 [07.05.2012].

³⁴ *Mali: War Crimes by Northern Rebels*, April 30, 2012, www.hrw.org/news/2012/04/30/mali-war-crimes-northern-rebels [30.04.2012].

obywatele państw zachodnich. MNLA pomogła na przykład w ucieczce 4 obywateli Unii Europejskiej³⁵. Nie udało się natomiast uciec 7 algierskim pracownikom konsularnym (na czele z konsulem Boualem Siasem), którzy 5 kwietnia w Gao zostali uprowadzeni przez członków MOJWA³⁶. Według doniesień agencji prasowych, w ataku na konsulat wzięli udział członkowie Boko Haram³⁷.

Uzyskanie kontroli nad północną częścią Mali przez tuareckich bojowników i fundamentalistów wspomaganych przez ekstremistów z AQIM, doprowadziło do trzech istotnych zmian w regionie. Po pierwsze, wzrósł potencjał zbrojny oraz możliwości działania północnoafrykańskiej Al-Kaidy w Mali. Po drugie, deklaracja niepodległości Azawadu zagroziła efektem domina, polegającym na rozbudzeniu dążeń niepodległościowych innych grup etnicznych regionu. Po trzecie, powstanie Tuaregów skutkowało przewrotem politycznym w Bamako, który „odciągnął” malijskie elity polityczne od planu zbrojnego uregulowania problemu secesjonistycznej północy.

Obecnie tuarescy fundamentaliści wraz z ekstremistami z AQIM i MOJWA, rozważają utworzenie salafickiego emiratu w Timbuktu, Gao i Kidalu. Zamierzają wydać deklarację islamskiej republiki Azawadu, której funkcjonowanie miałyby przyciągnąć setki ochotników z państw regionu, głównie z Nigerii, Mauretanii, Maroka, Tunezji i Libii³⁸. Rebelianci rozpoczęli już prowadzenie działalności werbunkowej. Do wstąpienia w swoje szeregi zachęcają młodych mężczyzn z ubogich środowisk, a nawet nieletnich w wieku 14–17 lat³⁹. W Timbuktu trwają szkolenia rekrutów, prowadzone przez pakistańskich instruktorów AQIM⁴⁰. Do Timbuktu i Kidalu zaczęli też napływać zagraniczni dżihadyści z Algierii, Libii, Tunezji, Mauretanii, Nigerii, Czadu i Pakistanu⁴¹. Zdaniem międzynarodowych ekspertów,

³⁵ Nie powiodło się to szwajcarskiej misjonarce Beatrice Stöckly, która 15 kwietnia została porwana w Timbuktu przez kryminalistów współpracujących z AQIM. Siedem dni później członkowie Ansar ad-Din zmusili jednak porywaczy do jej uwolnienia. *Swiss Hostage Released in Mali*, 24 April 2012, www.news.yahoo.com/swiss-hostage-released-mali-153502211.html [25.04.2012].

³⁶ S. Daniel, C. Sylla, *Diplomats Kidnapped in Mali as Chaos Continues*, 6 April 2012, www.mg.co.za/article/2012-04-06-diplomats-kidnapped-in-mali-as-chaos-continues/ [06.04.2012]; *Mali: le consulat d'Algérie à Gao occupé par les islamistes*, „El Watan”, 05.04.2012.

³⁷ *Nigeria Islamists 'Get Looted Libyan Arms'*, 12 April 2012, www.upi.com/Top_News/Special/2012/04/12/Nigeria-Islamists-get-looted-Libyan-arms/UPI-61471334260074/ [13.04.2012]; *Dozens of Boko Haram Help Mali's Rebel Seize Gao*, 9 April 2012, www.english.alarabiya.net/articles/2012/04/09/206611.html [10.04.2012].

³⁸ *Salafists Seek Mali Emirate*, www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2012/04/10/feature-02 [11.04.2012].

³⁹ *Rebels Use Child Soldiers in Northern Mali*, www.echoroukonline.com/ara/articles/126693.html [12.04.2012]; *Islamists Militia Recruiting Children to Boost Their Forces*, 12 April 2012, www.news.yahoo.com/islamist-militia-recruiting-children-boost-forces-163730572.html [13.04.2012].

⁴⁰ *Mali: la nébuleuse islamiste d'Aqmi à Tomboucou*, www.rfi.fr/afrique/20120508-mali-nebuleuse-islamiste-aqmi-tomboucou [08.05.2012].

⁴¹ *Men of AQIM and Ansar Dine Recruit in Northern Mali and Pakistan*, www.africandiplomacy.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2129%3Amen-of-aqim-and-ansar-dine-recruit-in-northern-mali-and-pakistan&catid=53%3Asecurity&Itemid=97&lang=en [11.05.2012].

w północnym Mali powstaje kolejna baza ekstremistów – analogiczna do tych istniejących w Somalii i Afganistanu.

Uznanie niezależnego państwa Tuaregów skutkowałoby załamaniem istniejącego od dekad *status quo* w regionie. Już sama deklaracja niepodległości zaprzepaściła wieloletnie wysiłki rządu centralnego w Bamako na rzecz integracji Tuaregów ze społeczeństwem malijskim. Budzi to również obawy elit politycznych w Nigrze, gdzie wciąż żywy jest strach przed powtórzeniem rebelii z 2007 r. wszczętej przez tuareski Nigerski Ruch Sprawiedliwości (Nigerien Movement for Justice, MNJ). Lęk ten wzmacniają plotki o przynależności nigerskich Tuaregów do struktur MNLA. Podobne tendencje secesjonistyczne mogłyby bowiem pojawić się wśród tuareskich społeczności w Algierii, Mauretanii i Burkina Faso. Ponadto, jak wspomniano, istnienie Azawadu – nawet bez uznania międzynarodowego – może doprowadzić do rozbudzenia nastrojów separatystycznych wśród innych grup etnicznych w regionie. Nie można wykluczyć wybuchu rozruchów w północno-wschodnim Czadzie, gdzie nomadyczne plemię Tubu zamieszkujące region Borkou, Ennedi i Tibesti od dawna zabiega o utworzenie własnego państwa. Wielu członków tego plemienia jest członkami regionalnej organizacji Rada Narodowa Tubu (The National Toubou Council), niektórzy byli też, podobnie jak Tuaregowie, najemnikami M. Kaddafiego⁴². Nie można więc wykluczyć, że mogli także pozyskać część przemycanego z Libii uzbrojenia. Tendencje separatystyczne plemienia Tubu pojawiają się również w południowej i wschodniej Libii. W marcu 2012 r. wódz libijskiego plemienia Tubu, Issa Abdelmajid Mansour, zapowiedział utworzenie organizacji – Frontu Tubu w Walce o Uratowanie Libii, której celem będzie ochrona plemienia przed czystkami etnicznymi. Nie wykluczył przy tym możliwości utworzenia własnego państwa⁴³.

Rebelia Tuaregów skutkowałą również przewrotem politycznym w Bamako. Główną przyczyną puczu wojskowego w Mali, który odsunął prezydenta Amadou Toumaniego Tourego od władzy, był brak sukcesów militarnych w walce z rebeliantami z MNLA. Żołnierze byli oburzeni oskarżeniami wygłaszanymi przez polityków, którzy zarzucali im nieudolność, podczas gdy władze nie zapewniły dostatecznego zaopatrzenia i uzbrojenia do prowadzenia działań zbrojnych. Przewrót rozpoczęła grupa żołnierzy w koszarach wojskowych w Kafi w regionie stołecznym. 21 marca 2012 r. ok. 7 tys. żołnierzy malijskich pod dowództwem kapitana Amadou Sanogo⁴⁴, wtargnęło do Pałacu Prezydenckiego w Bamako odsuwając, na miesiąc przed zaplanowanymi wyborami, prezydenta Tourego od władzy. 22 marca A. Sanogo ogłosił przejęcie władzy wraz z Narodowym Komitetem

⁴² D. Guerrero Oris, N. Arenas-Garcia, *AQIM & Mauritania: Local Paradoxes, Regional Dynamics and Global Challenges*, „IECAH” 2012, Febrero, s. 13.

⁴³ *Plemię Tubu zapowiada oddzielenie się od Libii*, www.polish.ruvr.ru/2012_03_27/69797672/ [01.04.2012].

⁴⁴ A. Sanogo jest absolwentem elitarnego szkolenia w Lackland, Air Force Base w Teksasie (USA). Odbił również kursy w Arizonie, Georgii oraz w stanie Wirginia. Zob.: J. Cavendish, *Mali's Coup Leader: Interview with an Improbable Strongman*, „Time”, 28 March 2012, www.time.com/time/world/article/0,8599,2110278,00.html [29.03.2012].

Przywrócenia Demokracji i Odnowy Państwa (Comite national pour redressement de la democratie et la restauration de l'Etat, CNRDRE). 8 kwietnia po oficjalnej rezygnacji przez A. T. Tourego z funkcji prezydenta, A. Sanogo oddał władzę 70-letniemu Diancoundowi Traore – doświadczonemu pracownikowi służby cywilnej (był m.in. ministrem spraw zagranicznych Mali), matematykowi z wykształcenia, biegle władającemu 6 językami. W chwili powierzenia mu tej funkcji był szefem partii Alliance for Democracy in Mali-African Party for Solidarity and Justice (ADEMA-PASJ) i miał zostać jej kandydatem w wyborach prezydenckich zaplanowanych na 29 kwietnia. 11 kwietnia Traore został zaprzysiężony na nowego, tymczasowego, prezydenta Mali. Jego zadaniem było przygotowanie w jak najkrótszym czasie demokratycznych wyborów⁴⁵. 19 kwietnia parlament Mali uchwalił rezolucję, w której potępił deklarację niepodległości Azawadu oraz wezwał rząd do szybkiego rozmieszczenia oddziałów rządowych w północnym Mali. Prezydent Traore miał też nadzieję na podjęcie dialogu z MNLA i Ansar ad-Din oraz rezygnację tuareckich rebeliantów z żądań niepodległościowych. Przewrót polityczny oraz objęcie kontroli nad północnym Mali przez rebeliantów i fundamentalistów tuareckich doprowadziły do destabilizacji struktur państwowych. Możliwość zbrojnego uregulowania problemu secesjonistycznej północy odsuwa się w czasie, a przemysł broni libijskiej tworzy realne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa⁴⁶.

Wzrost liczby uchodźców w regionie

Tuż po wybuchu rewolucji w Tunezji władze niektórych państw Unii Europejskiej przestrzegały przed znaczącym napływem uchodźców do południowych wybrzeży kontynentu, np. minister spraw zagranicznych Włoch Franco Frattini ostrzegał przed przybyciem ok. 300 tys. Afrykańczyków do południowych granic⁴⁷. Pierwsze dni rewolucji wydawały się potwierdzać tę tezę. Do włoskiej wyspy Lampedusa (4 tys. mieszkańców) przybyło ok. 6,5 tys. Tunezyjczyków. Władze państw europejskich nie dostrzegły jednak skali problemu na kontynencie afrykańskim – tam w pierwszym okresie rewolucji do państw regionu uciekło znacznie więcej osób.

Jednak najbardziej dramatyczna sytuacja w Afryce Północnej nastąpiła po rozpoczęciu wojny domowej w Libii oraz nalotów NATO na pozycje M. Kaddafiego. Od marca 2011 r. ok. 750 tys. Libijczyków znalazło schronienie w sąsiednich państwach⁴⁸. Większość uciekinierów przybyła do Tunezji (obóz w Remada)

⁴⁵ *Mali's New President to Take Office Thursday*, www.news.yahoo.com/malis-future-interim-president-meets-coup-leader-030945112.html [11.04.2012].

⁴⁶ J. Ibrahim, *West Africa...*

⁴⁷ N. Squires, *Libya: Italy Fears 300,000 Refugees*, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343963/Libya-Italy-fears-300000-refugees.html [15.10.2012].

⁴⁸ *Libya's 'Devastating' Refugee Crisis: By the Numbers*, www.theweek.com/article/index/215116/libyas-devastating-refugee-crisis-by-the-numbers [01.02.2012].

i Egiptu. W porównaniu z ok. 40 tys. imigrantów z Afryki Północnej, przybyłymi do państw UE, skala zjawiska w Tunezji, Egipcie i Libii była nieporównywalna. Wśród uchodźców znajdowali się nie tylko Libijczycy, Tunezyjczycy i Egipcjanie, lecz również Bengalowie, Turcy, Erytryjczycy, Somalijczycy, Irakijczycy, w Libii bowiem pracowało i żyło wielu imigrantów. Od marca 2011 r. tunezyjskie władze odsyłały uchodźców do państw pochodzenia z wyjątkiem Somalijczyków i Irakijczyków⁴⁹. Jednak do dziś wielu imigrantów nie wróciło do swoich domów. Dotyczy to głównie reprezentantów grup etnicznych wiernych Kaddafiemu: Tawergha, Qawalish, Mshashya. W Libii z kolei w tymczasowych obozach przebywa przeszło 70 tys. Libijczyków, w tym ok. 15 tys. w okolicach Trypolisu⁵⁰.

Kolejny kryzys humanitarny nastąpił po wybuchu rebelii tuareskiej. Według szacunków ONZ, konflikt zmusił blisko 284 tys. Malijczyków do opuszczenia domów. Szacuje się, że od stycznia 2012 r. z północnego Mali do państw regionu uciekło przeszło 187 tys. mieszkańców tego kraju. Znaleźli oni schronienie w państwach sąsiednich: w Nigrze (ok. 39 tys.), Mauretanii (ok. 61 tys.), Burkina Faso (ok. 60 tys.) i Algierii. W obozach (Mbera w Mauretanii, Ouallam w Nigrze, Somgande w Burkina Faso) panują trudne warunki sanitarne, brakuje wody i żywności, szerzą się choroby. Ośrodki te borykały się również ze stałym napływem nowych uchodźców. Wciąż ok. 107 tys. osób pozostaje też uchodźcami wewnętrznymi (IDP), z czego aż 75 tys. stacjonuje na północy kraju, pozostała część znalazła schronienie na południu w okolicach Mopti, Bamako i Segou⁵¹.

Obecny kryzys humanitarny pogłębia trwający od 2 lat kryzys żywnościowy w rejonie Sahelu, wywołany długotrwałą kłęską suszą i nieurodzaju. Wojna w Libii, rebelia tuareska w północnym Mali i eskalacja działań bojowników z Boko Haram w północnej Nigerii⁵² spowodowały, że w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia znalazło się ok. 16 mln Afrykańczyków.

Wzrost potencjału zbrojnego i możliwości działania Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu (AQIM)

Egipcjanin Ajman az-Zawahiri (ukrywający się prawdopodobnie w górach Pakistanu) po objęciu przewodnictwa w Al-Kaidzie 16 czerwca 2011 r., postanowił rozszerzyć aktywność organizacji na kontynencie afrykańskim. W celu rozwinięcia lokalnych struktur wykorzystał Arabską Wiosnę, która zdestabilizowała sytuację

⁴⁹ C. Huang, *Refugees from Libya Heading Home*, www.thenational.ae/news/uae-news/refugees-from-libya-heading-home [03.04.2012].

⁵⁰ LIBYA: *Thousands Still Afraid to Return Home*, www.irinnews.org/Report/95389/LIBYA-Thousands-still-afraid-to-return-home [03.04.2012].

⁵¹ *Sahel: Aid Efforts Under Strain as Refugees Numbers Mount*, www.irinnews.org/Report/95410/SAHEL-Aid-efforts-under-strain-as-refugees-numbers-mount [10.05.2012].

⁵² *Millions at Risk in Sahel, UN Says*, www.news24.com/Africa/News/Millions-at-risk-in-Sahel-UN-says-20120328 [29.03.2012].

w regionie. Na taką decyzję wpływał również fakt, że międzynarodowa operacja sił ISAF, przeprowadzona w Afganistanie na mocy rezolucji ONZ, wywołała znaczne straty w składzie osobowym i środkach finansowych organizacji. W wyniku nalotów amerykańskich samolotów bezzałogowych na pograniczu afgańsko-pakistańskim w 2011 r. zginęło ok. 20 ważnych terrorystów, m.in. 22 sierpnia 2011 r. dowódca operacyjny Al-Kaidy Atiyah abd al-Rahman (zastąpiony przez Libijczyka Abu Yahyę al-Libiego), zaś w październiku 201 r. zginął lider German Taliban Mujahideen, Abdul Fettah al Almani⁵³. Do czasu wycofania się międzynarodowych sił z Afganistanu aktywność Al-Kaidy na tym obszarze jest więc ograniczona przede wszystkim do działalności propagandowej.

W obliczu słabości struktur na pograniczu afgańsko-pakistańskim, Az-Zawahiri zaczął dążyć do wzmocnienia siostrzanych organizacji Al-Kaidy. Zintensyfikował kontakty z Al-Kaidą Półwyspu Arabskiego, Al-Kaidą Islamskiego Maghrebu i Al-Kaidą w Iraku oraz zachęcał grupy dotychczas afiliowane do oficjalnego przystąpienia do struktur Al-Kaidy (np. Asz-Szabab wstąpiła 9 lutego 2012 r.). Siła organizacji siostrzanych tkwi w ich autonomii działania, funkcjonują bowiem niezależnie od rdzenia grupy. Na rezultaty polityki Zawahiriego nie trzeba było długo czekać. W ciągu roku 2012 zaobserwowano wzrost ataków organizacji regionalnych Al-Kaidy. Obecnie najbardziej aktywnymi ekstremistami są terroryści działający na obszarach ze słabą władzą państwową: na Saharze i w rejonie Sahelu (AQIM), w Somalii (Asz-Szabab) oraz w Jemenie (AQAP). Obiektami zamachów były jednak najczęściej cele lokalne, nie zaś zachodnie.

Początkową reakcją kierownictwa Al-Kaidy na wydarzenia w Tunezji i Egipcie było milczenie. Pierwsze wyemitowane komunikaty organizacji dotyczyły wydarzeń mających miejsce przed wybuchem protestów. Dopiero po kilku tygodniach pojawiły się oświadczenia Osamy bin Ladena oraz jego ówczesnego zastępcy Zawahiriego. Nawoływali oni do wspierania demonstracji przeciwko bezbożnym reżimom oraz zalecali ruchom świeckim przekształcenie się w grupy religijne i dążenie do celu implementacji szariat. Słowa zachęty wygłosił również Anwar al-Awlaki, w wydawanym przez AQAP magazynie dżihadystycznym „Inspire”⁵⁴. Od początku wybuchu protestów aż do listopada 2011 r., AQIM wydała 7 komunikatów, w większości skierowanych do Libijczyków⁵⁵. Wystąpienia Zawahiriego były adresowane szerzej, także do Tunezyjczyków i Egipcjan. Zachęcał on do aktywniejszego udziału w przemianach oraz propagował ideologię zbrojnego

⁵³ Według ekspertów, rdzeń Al-Kaidy nadal utrzymuje kontakty z pakistańskimi talibami, siatką Hakkaniego oraz Laszkar e-Toibą. K. Dozier, *Weaker Al-Qaida Still Plots Payback for US Raid*, www.news.yahoo.com/weaker-al-qaida-still-plots-payback-us-raid-084447254.html [02.05.2102].

⁵⁴ Awlaki stwierdził: „Nasi bracia mudzahedini w Tunezji, Egipcie, Libii i reszcie świata mużłmańskiego otrzymali okazję do zacerpnienia oddechu po trzech dekadach ograniczeń”. J. Burke, *Al-Qaida Leaders Welcome Arab Uprisings, Says Cleric*, „The Guardian”, 31 March 2011, www.guardian.co.uk/world/2011/mar/31/alqaida-leaders-welcome-arab-uprisings [02.04.2011].

⁵⁵ A. Y. Zelin, *Is Al-Qa'ida in the Islamic Maghrib Gaining Influence in Libya?*, www.thewasat.wordpress.com/2011/11/01/is-al-qaida-in-the-islamic-maghrib-gaining-influence-in-libya/ [06.03.2012].

salafickiego dżihadu. W październiku i listopadzie 2011 r. zachęcał Algierczyków do rewolty, zaś Libijczyków przestrzegał przed spiskiem Zachodu. Po długim milczeniu medialnym, 23 kwietnia 2012 r. lider AQIM A. Droukdel, wydał oświadczenie skierowane wyłącznie do Algierczyków, w którym wezwał do bojkotu wyborów parlamentarnych zaplanowanych na 10 maja oraz namawiał do prowadzenia dżihadu przeciwko rządzącym⁵⁶.

Pomimo że Al-Kaida i jej regionalna organizacja AQIM początkowo zostały zaskoczone rozwojem sytuacji w Tunezji, Egipcie i Libii, to z czasem wykorzystwały zmiany w tych państwach do rozwinięcia swoich działań. Wielu ekspertów uważa świecki charakter przemian w Afryce Północnej za porażkę ideologii globalnego dżihadu, należy jednak pamiętać, że Al-Kaida nigdy nie miała aspiracji do przekształcenia się w ruch masowy, a jej siła polega na tym, iż grupuje mniejszość, która terrorem, a nie demokratycznymi wyborami osiąga zaplanowane cele.

Po rewolucji w Egipcie i Tunezji oraz wybuchu wojny domowej w Libii, środki bezpieczeństwa w państwach Afryki Północnej osłabły, co umożliwiło ekstremistom działanie⁵⁷. Zaangażowali się oni w przemyt broni, wzrosła liczba zamachów oraz zasadzek na wojsko i policję⁵⁸. Al-Kaida i AQIM zamierzała również wykorzystać sytuację w Tunezji, Egipcie i Libii do pozyskania ochotników spośród niezadowolonych z reform i zmian polityczno-społecznych.

W 2011 r. północnoafrykańska Al-Kaida rozszerzyła werbunek o nowe obszary, w tym Saharę Zachodnią, przypuszczalnie rekrutuje też uchodźców w obozach w Algierii. AQIM zacieśniła również współpracę z kartelami narkotykowymi z Ameryki Południowej, szmuglującymi uzbrojenie do państw europejskich, a także z regionalnymi ugrupowaniami terrorystycznymi, takimi jak Boko Haram w Nigerii, Asz-Szabab w Somalii, czy AQAP w Jemenie. Uśpione komórki organizacji zaczęły powstawać w Senegal, Burkina Faso i Gwinei-Bissau⁵⁹. Możliwości rekrutacyjne organizacji w tych państwach zwiększają się wraz ze wzrostem liczby młodych ludzi pozostających bez pracy (również wykształconych).

W 2012 r. Al-Kaida zawarła sojusz z Ansar ad-Din i zdobyła kontrolę nad głównymi ośrodkami północnego Mali: Kidalem, Gao i Timbuktu. Ekstremiści wprowadzili swoich ludzi do nowych władz regionu. Zawarcie sojuszu z tuareckimi salafitami było możliwe dzięki dostarczeniu uzbrojenia i sprzętu. Nie bez znaczenia miały również wieloletnie kontakty z lokalną ludnością. Przez tzw. politykę zakorzeniania, ekstremiści wchodzili w związki małżeńskie i biznesowe z Tuaregami i lokalnymi plemionami arabskimi, tworzyli z nich oddziały, tzw. *katib*⁶⁰, uzupełniali

⁵⁶ *Qaeda Group Calls for Algeria Election Boycott, Revolution*, 23 April 2012, www.english.alarabiya.net/articles/2012/04/23/209712.html [25.04.2012].

⁵⁷ P. Cockburn, *One Year after Death of Osama bin Laden, What Next for Al-Qa'ida?*, www.independent.co.uk/news/world/politics/one-year-after-death-of-osama-bin-laden-what-next-for-alqa-ida-7697727.html [02.05.2012].

⁵⁸ A. Y. Zelin, *Is al-Qa'ida in the Islamic Maghrib...*

⁵⁹ D. Guerrero Oris, N. Arenas-Garcia, *AQIM & Mauritania...*, s. 14.

⁶⁰ *Mali: Aqmi profitera-t-elle...*

również lukę po organizacjach państwowych w północnym Mali, oferując ludności pomoc finansową i humanitarną⁶¹. Nic więc dziwnego, że członkowie AQIM są dla fundamentalistów tuareckich „naturalnym” sprzymierzeńcem. Po zdobyciu trzech głównych miast północnego Mali, do AQIM napłynęło już ok. 100 Afrykańczyków z Algierii, Tunezji i Libii, w mniejszym stopniu z Maroka i Egiptu⁶².

AQIM zacieśniła również współpracę z nigeryjską Boko Haram. 21 marca 2012 r. odkryto pierwszą komórkę organizacji w nigeryjskim Kano⁶³. Komórki organizacji zostały również wykryte w Maroku i Algierii. Na początku maja marokańskie władze aresztowały członków grupy, którzy planowali ataki terrorystyczne w kilku miastach⁶⁴, a funkcjonariusze algierscy unieszkodliwili atak ekstremistów na europejskie okręty na Morzu Śródziemnym.

Sytuacja w Afryce Północnej jest groźna, wszechobecne bowiem ubóstwo i bieda, wysokie bezrobocie, brak infrastruktury państwowej oraz niska obecność i kontrola służb bezpieczeństwa szczególnie silnie sprzyjają radykałom⁶⁵.

Wzrost aktywności organizacji fundamentalistycznych w Afryce Północnej

Według Michaiła Margielowa, wysłannika prezydenta Rosji do spraw współpracy z państwami afrykańskimi, w najbliższej przyszłości kluczową tendencją w regionie będzie wzrost popularności fundamentalizmu i ekstremizmu muzułmańskiego. Jego zdaniem, proces ten rozpoczął się z chwilą wygranych przez partie fundamentalistyczne wyborów w Tunezji i Egipcie⁶⁶.

W kwietniu 2011 r., kilka miesięcy po upadku reżimu Z. Ben Alego w Tunezji, powstało nowe salafickie ugrupowanie fundamentalistyczne, Ansar asz-Szariat (AST). Grupa kierowana przez duchowego przywódcę, szejka Abu Ayyada al-Tunisiego – wykazuje dużą aktywność charytatywną, wypełniając miejsce organizacji rządowych. Dzięki temu AST uzyskuje możliwość rekrutacji członków wśród wiejskiej, ubogiej części społeczeństwa⁶⁷. Jej działacze są również aktywni

⁶¹ *Mali: Holy Wars and Hostages...*

⁶² *North African Fighters Joining AQIM in Mali*, <http://news.yahoo.com/north-african-fighters-joining-aqim-mali-201935299.html> [07.04.2012].

⁶³ 5 członków grupy zostało aresztowanych (w tym jeden pochodzenia mauretańskiego) pod zarzutem udziału w wprowadzeniu niemieckiego inżyniera, porwanego przez AQIM 26 stycznia 2012 r. R. Ould Idoumou, *Africa Confronts New Security Threats*, www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml/en_GB/features/awi/reportage/2012/03/30/reportage-01 [02.04.2012].

⁶⁴ *Morocco Smashes Terror Network*, news.yahoo.com/morocco-smashes-terror-network-181553005.html [07.04.2012].

⁶⁵ *Interview with German Intelligence Chief. We Must Be First to Go in and the Last to Leave*, www.spiegel.de/international/germany/0,1518,827780,00.html [20.04.2012].

⁶⁶ *Arab Spring Destroyed Secular Counterbalance to Islamists in North Africa – Margelov (updated)*, www.interfax-religion.com/?act=news&div=9176 [23.02.2012].

⁶⁷ A. Y. Zelin, *Jihadi Soft Power in Tunisia: Ansar Al-Shari'ah's Convoy Provides Aid to the Town of Haydrah in West Central Tunisia*, www.thewasat.wordpress.com/2012/02/21/jihadi-soft-

w rejonach podstołecznych, zamieszkałych przez robotników, angażują się także w działalność meczetów, prowadzą ponadto blog oraz strony na Facebooku. AST nie założyła jednak oficjalnej partii politycznej, która mogłaby wziąć udział w wyborach parlamentarnych. Konsekwentnie odmawia uczestnictwa w życiu politycznym i przestrzega Tunezyjczyków przed braniem udziału w głosowaniu. Zdaniem AST, udział w wyborach jest aktem politeistycznym, oznacza bowiem naruszenie suwerenności i prerogatyw Boga. Salafici są też przeciwnikami klas koedukacyjnych i grup w ośrodkach kształcenia (w tym na uniwersytetach). Mimo, że grupa nie odwołuje się do przemocy, to jednak otwarcie popiera zwolenników i sposób działania Al-Kaidy oraz jej organizacji regionalnych (afgańskich talibów, Islamskiego Państwa Iraku, Emiratu Kaukaskiego, AQIM i Asz-Szabab)⁶⁸. Grupa zażądała uwolnienia z więzienia „ślepego Szejka” Omara Abdula Rahmana i Abu Katady. Coraz częściej salafici organizują też demonstracje, w trakcie których dochodzi również do starć z policją, m.in. 21–22 lutego 2012 r. w mieście Jendouba w północno-zachodniej Tunezji, zaatakowali domy publiczne, bary i kina⁶⁹.

Od marca 2012 r. znacznie bardziej radykalne postawy zaczęły się rozszerzać we wschodniej Libii. Były szofer Osamy bin Ladena – Sufian al-Kuna, utworzył w Dernie batalion Ansar al-Szariat, którego celem jest wprowadzenie szariatatu i powołanie emiratu. Organizacja prowadzi działalność konspiracyjną i przygotowuje ataki na pracowników poprzedniego reżimu oraz instytucje edukacyjno-kulturalne. Przypuszczalnie to członkowie Ansar al-Szariat ponoszą też odpowiedzialność za masowe grabieże, zabójstwa i wybuchy bombowe⁷⁰.

Podsumowanie

Arabska Wiosna przyczyniła się do destabilizacji bezpieczeństwa nie tylko w Afryce Północnej, ale również w rejonie Sahelu, głównie w Mali. Przemysł broni z arsenałów M. Kaddafiego zwiększył potencjał militarny grup tuareckich oraz ekstremistów z Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu (AQIM). To z kolei umożliwiło im podjęcie walki o ustanowienie niepodległego Azawadu. Sytuację tę wykorzystali ekstremiści z północnoafrykańskiej Al-Kaidy, którzy współpracując z tuareckimi fundamentalistami, założyli bazy w kolejnych rejonach Mali. Nowe grupy fundamentalistyczne powstały także w Tunezji i Libii. Niestabilność nasila też niepewny los 16 mln Afrykańczyków dotkniętych katastrofą humanitarną, szczególnie trud-

power-in-tunisia-ansar-al-shariahs-convoy-provides-aid-to-the-town-of-haydrah-in-west-central-tunisia-with-pictures/ [26.02.2012].

⁶⁸ Idem, *The Salafi Challenge to Tunisia's Nascent Democracy*, www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3430 [26.02.2012].

⁶⁹ *Security Forces Clash with Radical Islamists in Tunisian Town*, www.alarabiya.net/articles/2012/02/23/196603.html [26.02.2012].

⁷⁰ *Al-Qaeda Elements Surface in Derna*, www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2012/04/05/feature-01 [15.04.2012].

na sytuacja panuje w Mali, Libii, Nigrze, Mauretanii, Tunezji, Burkina Faso i Algierii. Władze tych państw są zmuszone zapewnić uchodźcom warunki życia lub bezpieczny powrót do domów, niestety, w wielu przypadkach jest to niemożliwe. Tymczasem sytuację w obozach wykorzystują ekstremiści, którzy szukają nowych rekrutów właśnie wśród uchodźców.

Abstract

Implications of the Arab Spring for security in North Africa and in Sahel

The authoress analyses the consequences of the Arab Spring for security of the region countries. She concentrates on uncontrolled proliferation of weapons from Libyan stockpiles and the outbreak of Tuareg rebellion in the northern Mali. These developments were the results of the collapse of Gaddafi's regime in Libya. That's all – along with political turmoils in Tunisia and Egypt – results in the flow of refugees into the region. The changes in the political system in Tunisia and Libya have empowered the Salafist movements and facilitated the creation of new Islamic organizations. Meantime due to reduction of security measures in the states involved in political revolts the biggest terrorist organizations in the region – al-Qaeda in the Islamic Maghreb – has exploited the destabilization by increasing its military capabilities.